

T.C.
ERZURUM
GIDA TARIM VE HAYVANCILIK İL MÜDÜRLÜĞÜ

TİRİTİKALE YETİŞTİRİCİLİĞİNİ YAYGINLAŞTIRMA PROJESİ



ERZURUM
Temmuz -2012

PROJEYİ HAZIRLAYANLAR

Asuman DEVECİ
Ziraat Mühendisi

Hülya ÖZER
Ziraat Mühendisi

PROJEYİ KONTROL EDEN

Bünyamin BİLİCİ
Bitkisel Üretim ve Sağlık Şube Müdürü V.

PROJEYİ ONAYLAYAN

Zekeriyya ERDURMUŞ
İl Müdürü

1.PROJENİN TANITIMI :

- 1.1-PROJENİN ADI** : Tiritikale Yetiştiriciliğini Yaygınlaştırma Projesi
- 1.2- PROJEYİ YÜRÜTECEK KURULUŞLAR** :İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü Bitkisel Üretim ve Sağlığı Şube Müdürlüğü, Aşkale, Aziziye, Horasan, Pasinler, Köprüköy, Palandöken, Narman ve Yakutiye İlçe Müdürlükleri
- 1.3- PROJEYİ DESTEKLEYEN KURULUŞ** :Erzurum Valiliği İl Özel İdaresi Genel Sekreterliği
- 1.4- HİZMET GÖTÜRÜLECEK ALAN** :2300 da
- 1.5- PROJENİN TEKNİK DANIŞMANI** :İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü Bitkisel Üretim ve Sağlığı Şube Müdürlüğü Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Bölümü ve DATAE Müdürlüğü
- 1.6- PROJENİN YATIRIM TUTARI** :60.000,00 TL
- 1.7- PROJENİN UYGULANACAĞI YER** : Aşkale, Aziziye, Horasan, Pasinler, Köprüköy, Palandöken Narman ve Yakutiye İlçeleri.
- 1.8- PROJE FİNANSMANI** : 60.000,00 TL İl Özel İdaresi Katkısı
- 1.9- PROJENİN UYGULAMA TARİHİ** :2012-2013

2.GİRİŞ

İnsan beslenmesinde et ve süt mamulleri gibi hayvansal kaynaklı gıdaların ayrı bir önemi vardır. Bu önem, hayvansal besinlerin içinde bulunan vitamin, mineral ve proteinlerle ilgilidir.

Günümüzde, dünya ülkelerinin gelişmişlik düzeyini belirleyen ölçülerden biri de kişi başına düşen hayvansal protein tüketimidir. Sığır yetiştiriciliğinin geliştirilerek süt ve et veriminin artırılması için öncelikle kültür-kültür melezi hayvan sayısının artırılması gerekmektedir. Ancak bunu yaparken de unutulmaması gereken nokta yetiştirme koşullarının iyileştirilmesidir. Çünkü bir hayvandan beklenen verimin alınmasında %30 oranında kalıtım faktörü, %70 oranında çevre, barınak ,bakım ve besleme etkili olmaktadır

Bu nedenle kaliteli ırk sığır temin edilmesi tek başına verimi artırıcı etki yaratmadığı gibi bu hayvanların yörede mevcut hayvan besleme şartlarına intibakları zor olacağından hayvan zayıf oranı da yüksek olabilir. Bu bakımdan asıl olan üstün ırkın elde edilmesinden önce barınak ve besleme koşulları düzeltilerek mevcut ırklardan en uygun süt ve et veriminin alınmasını sağlayıp bir üst ırka geçişi kolaylaştırmak ve cazip hale getirmektir.

Bunun gerçekleştirebilmesi için hayvan besleme ve barınak şartlarının düzeltilmesi zorunludur.

3-PROJENİN AMACI

Tahıllar dünyada ve ülkemizde en fazla ekimi ve üretimi yapılan ürünler olup, hem insan besini hem de hayvansal yem kaynağı olarak önemli bir yere sahiptirler. Tritikale tahıllar içinde yeni bir üründür. Tritikalenin sentezlenmesindeki amaç, buğdayın verim ve kalitesi ile çavdarın gmrahlık, hastalık ve olumsuz koşullara dayanabilme özelliklerinin birleştirilmesidir.

Tritikale, buğday ve çavdarın melezenmesi sonucu oluşturulmuş bir bitkidir. Tritikale elde etmek için yapılan melezlemede ana bitki olarak buğday, baba bitki olarak avdar kullanılmaktadır. Bu nedenle tritikalenin asitli, tuzlu topraklarda yetişebilmesi, kurağı ve soğuga dayanıklı olması çavdardan; ekmeklik kalitesinin yüksek oluşu ise buğdaydan kaynaklanmaktadır. Dayanıklılık özelliklerini çavdardan, kalite ve yüksek verimlilik özelliklerini buğdaydan alan tritikale; buğday, arpa ve yulaf gibi tahıllara göre topraktan daha iyi yararlanmakta, özellikle eğimli, toprak derinliğı az, çorak ve kışları çok sert geçen bölgelerde buğdaydan daha fazla ürün vermektedir.

İlimiz 588.007 baş büyükbaş hayvan ve 562.242 küçükbaş hayvan mevcudu ile azımsanmayacak kadar hayvan varlığına sahiptir. Bu kadar hayvanın ortalama 200 günlük kış sezonu için ; bir büyük baş hayvan için günlük ortalama 8-10 kg , küçük baş hayvan için ise 0,7- 0,8 kg kaba yem ihtiyaçları göz önüne alındığında yıllık toplam 800.000-1.200.000 ton kaba yem ihtiyaçları vardır. Bu hayvanların ihtiyaı olan kaba yemin yarısı buğdaygil, diğerk yarısının da baklagil kuru otlarından karşılanması gerektiğı göz önüne alındığında , halen mevcut baklagil ve buğdaygil yem bitkileri retimiz kuru ot ihtiyaının ancak yarısını karşılanabilmektedir. Bu da mevcut hayvan ve arazi kaynaklarından istenilen düzeyde verimin alınmamasına neden olmaktadır.

İlimizde üretilen kaba yem, mevcut hayvanların ihtiyaçlarını karşılamamaktadır. Üstelik retimi gerçekleştirilen kaba yemin büyük bir bölümünü de saman oluşturmaktadır. Samanın besin madde unsurları bakımından çok yetersiz olduğı da dikkate alınırsa, mevcut hayvanların kaba yem ihtiyaının ancak yarısının retilbildiğı dikkati çekmektedir. Bu da hayvansal ürünlerdeki verim düşüklüğünün başlıca nedenleri arasında yer almaktadır. Besleme değeri yüksek kaliteli kaba yem üretiminin artırılması, hayvansal ürünlerin verimlerinin kısa süre içerisinde artmasına yol açacaktır. Hali hazırda yetiştirilen yonca, korunga ve adi fiğın dışında bölgede kış aylarının sert geçmesi nedeniyle soğuga dayanıklı tritikale bu konuda önem kazanmaktadır.

4- PROJENİN ÖNEMİ

İlimiz çiftçilerinin büyük bir bölümü hayvancılıkla uğraşmakta olup kesif yem olarak yalnızca arpa kullanılmaktadırlar. Bölgemizde arpa ekimi sulu arazilerde ve yazlık olarak yapılmakta, alınan verim ise ortalama 134,1 kg/da dır. Tritikalenin hem kışlık ekilebilir olması hem de kıraç arazilerde yüksek verim vermesi nedeniyle arpaya alternatif bir kesif yem bitkisi olarak önemini ortaya koymaktadır. Tritikale kullanılmayan ve buğdaydan düşük verim alınan arazilere ekildiğinde hem araziler iyi bir şekilde değerlendirilebilecek hem de bölgemizde kesif yem açığının kapatılmasında önemli rol oynayacaktır. Bölgemizde yapılan araştırmalar sonucunda tritikalenin bölgedeki verimi 350-450 kg/da arasında değişmekte olduğu ortaya konulmuştur. Ayrıca besin değeri oldukça yüksek olup hayvan beslemede ve et kalitesini artırmada çok önemli bir özelliğe sahiptir. Aynı zamanda kümes hayvanlarının beslenmesinde yüksek enerji değerine sahip olduğundan oldukça önemlidir.

Erozyon nedeniyle sığlaşan, verim gücünü yitiren yüksek kesimlerdeki topraklarda, buğdayın iki katına yakın bir verim potansiyeline sahiptir. Bu nedenle özellikle Orta ve Doğu Anadolu Bölgelerimizde gerileyen hayvancılığımızın canlanmasında bir yem bitkisi olarak önemli rol oynayabilir.

Yem bitkilerinin çoğunun çok yıllık oluşu ve biçim sayılarının iklimden dolayı az oluşu çiftçilerin bu bitkileri tercih etmesini engellemektedir. Tahıl tarımının kolay ve makineli tarıma elverişli olması, yetiştiricileri çoğunlukla bu ürünlerin tarımına yönlendirmektedir. Tahılların telafi yeteneğinin çok yüksek olması da yetiştirici hatalarını ve olumsuz koşulları belli oranda elemine etmekte ve kültür bitkileri içerisinde tahıllara farklı bir yer kazandırmaktadır. Bölge çiftçisi tarafından yeterince bilinip, tanınmayan bir tahıl türü olan tritikale bu özellikleri bünyesinde toplaması ayrıca besin değerinin çok yüksek olması nedeniyle bölge çiftçisi tarafından büyük bir ilgi ile karşılanacak ve ekimi hızla artarak yaygınlaşacaktır. Tritikale, buğday için uygun olmayan üretim alanlarında (özellikle yüksek yaylalarda, kumlu sığ topraklarda, az yağışlı yada hastalık ve zararlıların buğdaya büyük zarar verdiği yerlerde) buğdaya üstünlük sağlamaktadır (Gökmen ve Sencar 1994) Aynı zamanda, tritikale marjinal alanlarda bütün serin iklim tahıllarından daha dayanıklı ve daha kararlı bir verime sahiptir. Çiftçiler bu bitkiyi tanıdıklarında hem kendi kesif yem ihtiyaçlarını karşılayabilecekler hem de ihtiyaç fazlasını satarak gelir elde etmiş olacaklardır.

5- PROJENİN UYGULANMASI

Proje, tritikale yetiştiriciliğini Aşkale, Aziziye, Horasan, Palandöken, Pasinler, Köprüköy, Narman ve Yakutiye ilçelerindeki köylerde yaygınlaştırmak amacıyla uygulanacaktır. Türkiye İstatistik Kurumu 2011 yılı geçici verilerine göre Palandöken İlçemizde 1709 dekar tritikale ekimi yapılmış olup, diğer proje kapsamına alınacak olan diğer ilçelerimizde tritikale ekimi bulunmamaktadır. Bu bakımdan da proje ayrıca önem arz etmektedir. Projede kullanılacak tohumluk çeşit/çeşitleri; DATAE Enstitüsü Müdürlüğü'nce ilimiz şartları için tavsiye edilen Tatlıcak 97 ve/veya Ümran Hanım çeşitleri arasından belirlenecektir. **Proje; her çiftçi ailesi için en fazla 10 da alanda uygulanacaktır.** Proje kapsamındaki çiftçilere tohum desteği sağlanacak olup, tohumluk bedeli ise Erzurum Valiliği İl Özel İdaresi Genel Sekreterliği tarafından karşılanacaktır. Proje ekimden hasada kadar İl ve İlçe Müdürlükleri elamanları tarafından takip edilecektir.

Proje kapsamına alınacak ilçe köyleri ve çiftçiler halen yem bitkisi ekilen, boş arazi bırakılan ve özellikle hayvan varlığı yönünden önemli olan merkezler olacak ve buraların yöreye örnek olabilmeleri için çalışılacaktır. Tritikale ekimi için hayvancılık yapan 230 aile (10 dekar * 230 aile = 2300 dekar) seçilecektir.

Tritikale dekara 20 kg olarak mibzerle ekilecektir. Taban gübresi olarak ekimle beraber 13 kg/da DAP verilecektir. İlkbahar bakımı: Ekili tarlalara, yarısı DAP gübresiyle ekimden verilen azotun diğer yarısı 11-12 kg/da olacak şekilde amonyum nitrat gübresi ile sapa kalkma döneminde verilecektir. Yabancı ot ilaçlaması: Tritikale hastalık ve zararlılara karşı dayanıklı bir bitki olmasına rağmen yabancı otlar bitki besin maddelerine, bitkinin alacağı güneşe, suya

vs. ortak olacaklarından yabancı otlar 3-4 yapraklı olduğu dönemde 2-4 D'li ilaçlarla ilaçlama yapılacaktır.

5-1 – İHTİYAÇ DUYULAN TRİTİKALE TOHUMLUK MİKTARI

Proje uygulanacak ilçelerde proje uygulama alanı, çiftçi sayısı ve tahsis edilecek tohumluk miktarı aşağıdaki gibidir.

| İLÇE ADI | ÇEŞİT | Proje Uygulama alanı (Da) | ÇİFTÇİ SAYISI(Ad) | TOHUM MİKTARI (Ton) |
|---------------|--|---------------------------|-------------------|---------------------|
| Aşkale | Tritikale (Tatlıcak ve/veya Ümran Hanım çeşitleri) | 100 | 10 | 2 |
| Aziziye | | 200 | 20 | 4 |
| Horasan | | 600 | 60 | 12 |
| Pasinler | | 300 | 30 | 6 |
| Köprüköy | | 300 | 30 | 6 |
| Narman | | 500 | 50 | 10 |
| Yakutiye | | 150 | 15 | 3 |
| Palandöken | | 150 | 15 | 3 |
| TOPLAM | | | 2300 | 230 |

5-2- MALİYET HESAPLAMASI

Proje kapsamında toplam 46 ton tritikale tohumu kullanılacaktır. Maliyet aşağıdaki gibidir.

| İhtiyaç Duyulan Tritikale Tohumu Miktarı (kg) | Tritikale Tohumu Tahmini Birim Fiyatı (TL / Kg) | Tahmini Toplam Tohumluk bedeli (TL) | İl Özel İdare Katkısı (TL) |
|---|--|--------------------------------------|----------------------------|
| 46.000 | 1.305 | 60.000 | 60.000 |

5-3 – PROJENİN GELİR-GİDER ANALİZİ:

5-3- a) Gider:

Tritikale üretiminde 1 dekar için yapılacak masraflar aşağıdaki gibidir.

| Masrafların Cinsi | Buğday Üretim Masrafları (TL/Da) |
|-----------------------------------|----------------------------------|
| İlk Sürme | 19 |
| İkileme | 8 |
| Sürgü-Tırmık | 0 |
| Tohum | 23,4 |
| Ekim | 8 |
| Gübreleme | 20 |
| İlaçlama | 1 |
| Hasat ve Harman | 30 |
| Nakliye | 15 |
| Toplam | 124.4 |
| Genel İdare Giderleri (%3) | 3,732 |
| Beklenmeyen Giderler (%10) | 12.44 |
| GENEL TOPLAM | 140.57 |

5-3- b) Gelir:

Tritikale üretiminde 1 dekardan elde edilen gelir aşağıdaki gibidir.

| 1 da için | Tane verimi Kg/da | Tane Satış (TL/kg) | Saman verimi (kg/da) | Saman Satış (TL/kg) | GSMH Gelir (TL) | Masraflar (TL) | Net Gelir (TL) |
|-----------|----------------------|-----------------------|----------------------------|------------------------|-----------------------|-------------------|-------------------|
| Tritikale | 400 | 0,50 | 800 | 0,35 | 480 | 140,57 | 339.43 |

PROJE GİDERLERİ

| Gider Kalemleri | 1 da için masraf | Ekim Yapılacak Alan (da) | Toplam Tutar (TL) |
|-----------------|------------------|-----------------------------|-------------------|
| Masraf | 140,57 | 2300 | 323.311 |

PROJE GELİRLERİ

| Mahsülün Cinsi | Dekara verimi (kg/da) | Ürün Birim Fiyatı (kg/TL) | 2300 da alınacak ürün (kg) | | GSMH (TL) |
|-------------------|-----------------------------|------------------------------|----------------------------|-----------------------|-----------|
| | | | Dane Miktarı (kg) | Saman Miktarı (kg) | |
| Dane | 400 | 0,50 | 920.000 | | 460.000 |
| Saman | 800 | 0,35 | | 1.840.000 | 644.000 |
| TOPLAM | | | | | 1.104.000 |

6 - FAYDA MASRAF ORANI:

$$\text{FMO} = \frac{\text{Toplam Gelirler}}{\text{Toplam Giderler}} = \frac{1.104.000}{323.311} = 3,4$$

FMO : 1 den büyük olduğundan proje karlı ve uygulanabilir.

7.SONUÇ

İlimiz çiftçisinin sahip olduğu arazi varlığının büyük bir kısmı sulanamayan kıraç arazilerdir. Karasal iklimin hakim olduğu bölgemizde tarımı yapılabilecek ürün çeşitliliği çok sınırlıdır. Bu proje ile hayvancılığın çok önemli olduğu ilimizde kaliteli kesif yem üretebilmek için tritikale bitkisi çiftçilere tanıtılacak ve tarımı öğretilecektir. Tritikaleyi tanıyan ve benimseyen özellikle hayvancılık yapan çiftçiler hayvanlarının dengeli beslenebilmeleri için gerekli olan hem kesif yemi kendileri üretmiş olacaklardır. Bu bitkiyi yetiştirmek içinde kıraç arazilerini kullanacaklardır. Bu proje ile üreticilerin kendi kaynaklarını etkin kullanmaları ve hayvancılıkta verimin artmasına önemli katkıda bulunmaları sağlanmış olacaktır.